

Regeringens krispaket räcker inte – nu måste finansministern våga mer

Dagens Nyheter den 1 april 2020

Diskussionen om coronakrisen har alltmer kommit att handla om ekonomin. Det råder enighet om att skadeverkningarna måste motverkas genom stora finanspolitiska insatser. Det är då inte fråga om traditionella efterfrågestimulanser utan om en ren försäkringsfunktion för att hålla uppe företags och människors inkomster.

Alla ekonomiska prognoser är just nu vilda gissningar. Men vi måste ändå göra bedömningar.

En möjlig utgångspunkt är en preliminär studie av effekterna av spanska sjukan 1918–20 av den amerikanske ekonomen Robert Barro och medförfattare. De fann att bnp i ett genomsnittsland föll med 6 procent. Å ena sidan var dödligheten högre än i coronapandemin, å andra sidan vidtogs inte lika omfattande åtgärder mot smittspridningen. Anta – helt ovetenskapligt – att effekterna tar ut varandra, så att vi får samma bnp-fall. Hur påverkas då de offentliga finanserna?

Det blir en automatisk budgetförsvagning främst därför att skatteintäkterna faller. En procents bnp-fall minskar det offentliga finansiella sparandet med drygt en halv procent av bnp. Följden blir ett underskott på drygt 3 procent av bnp. Till det kommer beslutade aktiva stödåtgärder på nära 2 procent av bnp. Tillsammans blir det ett finansiellt sparandeunderskott på cirka 5 procent av bnp. Det ökar den offentliga sektorns skuldkvot (skuld som andel av bnp) med lika mycket. Men skuldkvoten kommer att stiga ytterligare därför att bnp faller. Staten kan även behöva låna för att täcka uppskjutna skattebetalningar och kreditgarantier som utlöses.

Med mina antaganden kan skuldkvoten under året komma att öka från tidigare 35 procent av bnp till 42–43. Anta att bnp-fallet i stället blir 10 procent. Motsvarande kalkyl ger då en ökning av skuldkvoten till 46–47 procent av bnp.

Kan vi klara en sådan skuldökning? Ja, det borde vi utan vidare kunna och mer därtill. Före coronakrisen hade till exempel Finland och Tyskland skuldkvoter på runt 60 procent. Frankrike och Spanien låg nära 100 procent. Svenska staten kan i dag låna på tio år till negativ ränta och på 30 år till nästan nollränta. Även om högre skuldsättning kan innebära stigande räntor, så sker det antagligen långsamt.

Det kan finnas en avvägning mellan kraftigare åtgärder i dag och att vara uthållig under lång tid om krisen blir bestående. Min syn är att det krävs större insatser nu för att förhindra en akut våg av konkurser med alla de långsiktiga återverkningar på produktion och sysselsättning som skulle uppkomma.

Stödet till näringslivet bör omedelbart trappas upp:

- Bidragen vid korttidsarbete är otillräckliga. Det räcker inte att staten tar halva lönekostnaden. Vid permitteringar på heltid borde subventionen vara 80–90 procent.

- Nedsättningen av sociala avgifter bör omfatta också pensionsavgifter.
- Småföretagsstödet till hyreskostnader – upp till 25 procent – måste utökas och bli administrativt enklare.
- Det bör inrättas någon form av krisakut som kan ge selektiva stöd (motsvarande Nils Åslings industriakut på 1970-talet).
- Konkursreglerna kan tillfälligt behöva mildras.

Det har rests krav på att "nedstängningen" av ekonomin snarast bör upphöra därför att konsekvenserna skulle vara värre än den smittspridning som förhindras. Ett problem med argumentationen är att det är oklart vem den riktar sig till. Den minskade ekonomiska aktiviteten i Sverige beror till stor del inte på myndighetsbeslut utan på människors egna – och rationella – val.

Det mesta talar enligt min mening för motsatt strategi: striktare restriktioner under en begränsad tid för att mer påtagligt få ner smittspridningen, akut avlasta sjukvården samt köpa tid för att öka produktionen av sjukvårdsutrustning och bygga ut intensivvårdskapaciteten. Det skulle vara särskilt viktigt för möjligheterna att återstarta ekonomin om man under en sådan respittid rejält kunde skala upp kapaciteten att testa både vilka som är smittade och vilka som tidigare varit det och förvärvat immunitet. Då skulle riskerna med att hålla olika verksamheter i gång kunna bedömas bättre och fler skulle därför kunna återgå till mer normal aktivitet.

Sådana striktare åtgärder mot smittspridning får visst stöd av en annan – också preliminär – amerikansk studie av spanska sjukan ("Pandemics depress the economy, public health interventions do not: Evidence from the 1918 flu" av Sergio Correa, Stephan Luck och Emil Verner). De undersöker skillnader mellan städer i USA och finner att tidigare samt tuffare insatser minskade dödligheten och snarast ökade den ekonomiska aktiviteten efter pandemin.

Striktare restriktioner mot smittspridningen ställer kortsiktigt ännu högre krav på statliga stödinsatser. Men kostnaderna kan på sikt mycket väl bli mindre.

Under finanskrisens inledningsskede 2008–09 var alliansregeringen alltför långsam med finanspolitiska lättnader. Det förvärrade sysselsättningsnedgången. Man hann helt enkelt inte med i den mentala omställning som krävdes. Mönstret tycks – ganska förståeligt – vara detsamma nu. Men takten måste snabbas upp. Det borde också gälla insatserna mot smittspridningen.

Lars Calmfors